

Бевзо Ю.Н., курсант 312 навчальної групи ННІ №1 НАВС

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права НАВС, кандидат юридичних наук, доцент Семенюк О.О.

Геноцид – це частина людської цивілізації від самого її початку. Навіть до того, як на землі виникли стародавні організовані держави, роди, клани і племена билися між собою та винищували одне одного з тою самою жорстокістю, з якою й модерні нації атакують і намагаються ліквідувати групи тих, кого вони вважають за ворогів. Серед народобивств слід згадати найвідоміші: 1) геноцид індіанців США (з 1492 р. до кінця XX ст.), 2) геноцид Черкеського народу (1763–1864 р.), 3) геноцид вірмен (1915 - 1923 рр.), 4) Голодомори в Україні (1921–1923рр.; 1932-1933 рр.), 5) Голокост-геноцид євреїв (1933–1945рр.), 6) геноцид у Руанді (1994 р.), 7) геноцид у Сребрениці (6-25 липня 1995 р.) , 8) геноцид у Дарфурі (лютий 2003 р.) та ін.

Безумовно, геноцид належить до найбільш небезпечних злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Небезпечність його визначається тим, що він ставить під загрозу існування окремих груп людей на підставі національних, етнічних, расових, релігійних та інших ознак. Відповідно до цього протидія геноциду є актуальною проблемою сучасності.

Саме в Наукова розробка протидії геноциду розпочалася на початку XX століття польським кримінологом Рафаелем

Лемкінім. Теоретичні дослідження проблем кримінальної відповідальності за геноцид також проводилися такими вченими: М.М. Андрюхіним, І.Г. Барсеговим, І.П. Блищенком, В.М. Вартаняном, Л.Н. Галенською, Л.В. Іногамовою-Хегай та ін. У їх наукових працях були визначені основні ознаки геноциду як міжнародного злочину та розглянуті теоретичні і практичні аспекти застосування кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за його вчинення.

Правовою основою міжнародного переслідування геноциду є положення міжнародного права, основні з яких встановлюють, що геноцид є злочином, до якого не застосовуються строки давності; за його вчинення особи несуть відповідальність за міжнародним правом незалежно від того, чи встановлена така відповідальність у національному праві; особи, які вчинили геноцид, підлягають покаранню незалежно від того, чи є вони службовими чи іншими особами та чи поширюється на них недоторканість, встановлена окремою державою.

Залежно від рівня кодифікованості норм міжнародного права існують такі основні періоди розвитку кримінальної відповідальності за геноцид: 1) Нюрнберзький – пов'язаний зі створенням і діяльністю Нюрнберзького і Токійського трибуналів. У цей період був уперше запропонований термін “геноцид” та створені передумови для юридичного закріплення цього злочину; 2) Постнюрнберзький – відбувається криміналізація геноциду на міжнародному рівні, визначаються підстави та принципи відповідальності за вчинення цього злочину; 3) Гаазький – вперше на міжнародному рівні розглядаються кримінальні справи стосовно геноциду Югославським та Руандійським міжнародними трибуналами, виявлені проблеми кваліфікації цього злочину та запропоновані шляхи їх вирішення; 4) Римський – пов'язаний зі створенням

постійно діючого органу Міжнародної кримінальної юстиції - Міжнародного Кримінального суду.

Ознаки геноциду формально закріплені, у Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 р., яка є основним джерелом відповідного злочину. Імплементация основних положень Конвенції 1948 р. відбулася з прийняттям нового КК України 2001 р., в якому в ст. 442 вперше встановлена відповідальність за геноцид.

Родовим об'єктом геноциду є міжнародний правопорядок. Видовим – безпека людства. Основним безпосереднім – безпека існування національних, етнічних, расових та релігійних груп. Додатковим обов'язковим об'єктом злочину, передбаченого ч.1 ст.442 КК України, є життя, здоров'я, воля, честь та гідність членів національної, етнічної, расової чи релігійної групи; додатковий обов'язковий об'єкт злочину, передбаченого ч.2 ст.442 КК України, охоплює честь та гідність членів зазначених груп.

Потерпілими від цього злочину можуть бути члени національної, етнічної, расової чи релігійної групи, на знищення якої спрямоване діяння винних осіб – як громадяни України, так і іноземні громадяни чи особи без громадянства.

З об'єктивної сторони злочин проявляється у таких формах: позбавлення життя членів національної, етнічної, расової чи релігійної групи; заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень; створення для національної, етнічної, расової чи релігійної групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення; скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі; насильницька передача дітей з однієї національної, етнічної, расової чи релігійної групи в іншу; публічні заклики до вчинення перелічених дій; виготовлення матеріалів із закликами до вчинення перелічених дій;

розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення перелічених дій.

Встановлено, що за КК України суб'єкт геноциду загальний: фізична осудна особа, що досягла 16 років. Однак, аналіз практики розгляду справ про геноцид доводить, що суб'єктом цього злочину переважно стають службові особи та військовослужбовці. Так за даними справ Югославським та Руандійським трибуналами у 12,5 % випадків суб'єктом геноциду є військовослужбовець, у 62,5 % випадків – службова особа, з них 75 % використовували своє службове становище для вчинення цього злочину. Лише 7.5 % злочинів були вчинені загальним суб'єктом.

Злочин, передбачений ч.1 ст. 442 КК України може бути вчиненим лише за прямим умислом. На це вказує мета встановлена в диспозиції ч.1 ст.442 КК України у вигляді повного або часткового знищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи. Мета складу злочину, передбаченою ч.2 ст. 442 КК України відрізняється і полягає в тому, щоб схилити певну кількість осіб до вчинення цього злочину.

Варто підсумувати, що геноцид є небезпечним міжнародним злочином, і тільки сильна, національна за змістом держава з відповідальною владою вбереже громадян від нових геноцидів, масових знищень, збройних конфліктів тощо.